

Lähteet – viittaaminen ja lähdeluettelo

Tältä sivulta löydät yleisimmät ohjeet lähdeviitteiden merkitsemiseen sekä lähdeluettelon laatimiseen Turun yliopiston kasvatustieteiden laitoksen opinnäytetöissä, joissa noudatetaan pääasiallisesti Kasvatus-lehden merkintätapoja. Lisätietoja viittaamisesta ja lähdeluettelon laatimisesta löydät esimerkiksi tämän ohjeen lopussa mainituista lähteistä, joita on käytetty myös tämän ohjeen pohjana. Myös Kasvatus-lehteä selaamalla löydät käytännön esimerkkejä lähteiden merkitsemisestä ja lähdeluettelon laatimisesta.

Viittaaminen lähdekirjallisuuteen kuuluu olennaisena osana tieteelliseen kirjoittamiseen. Käytetyt lähteet merkitään johdonmukaisesti sekä itse tekstiin että lähdeluetteloon. Lähdeviitteen ja lähdeluettelon on vastattava toisiaan, sillä tekstissä olevan lähdeviitteen tarkoitus on johdattaa lukija työn lopussa olevaan lähdeluetteloon, joka sisältää lähteen tarkat viitetiedot. Lähdeluettelosta lukija näkee, millaisia lähteitä kirjoittaja on käyttänyt. Viitetietojen avulla lukijan on myös mahdollista löytää tiedon alkuperäinen lähde. Lähdeluetteloon merkitään vain ne lähteet, joihin tekstissä viitataan.

Lähteiden merkitsemisen käytänteissä on eroja tiedekuntien, oppiaineiden ja julkaisujen välillä. Ei siis ole yhtä oikeaa tapaa merkitä lähteitä. Olennaista on, että noudatetaan loogisesti valittua käytäntöä.

Lähteisiin viittaaminen tekstissä

Tekstissä käytettävät lainaukset ovat joko epäsuoria tai suoria lainauksia. Lainaukset merkitään aina asianmukaisin lähdeviitein, muutoin kyseessä on luvaton lainaaminen eli plagiointi. **Epäsuora lainaus** on lähteen tulkintaa omin sanoin. **Suoraa lainausta eli sitaattia** käytetään harkiten ja se merkitään täysin alkuperäistä tekstiä vastaavana lainausmerkkien sisään. Yli neljä riviä pidempi suora lainaus yleensä sisennetään, jolloin lainausmerkit voidaan jättää pois. Jos suorasta lainauksesta jätetään jotakin pois, merkitään poistetut kohdat kolmella pisteellä, joiden välissä on välilyönti (. . .).

”Hyvät akateemiset tekstitaidot ovat edellytys tiedonrakentamiselle, sillä useimmat oppimistilanteet yliopistossa rakentuvat painettujen, digitaalisten tai puhuttujen tekstien varaan” (Laakso, Kiili & Marttunen 2016, 141).

”Kyse on osaltaan . . . ristiriidasta opetuksen tiedollisen kattavuuden ja asioiden käsittelyn syvällisyyden välillä” (Sutela 2015, 157).

Nummenmaa (2011, 161) toteaa: ”Summamuuttujien tarkoituksena on tiivistää yhteen muuttujan useamman samankaltaista ominaisuutta mittaavan muuttujan sisältämä tieto.”

Ensisijaisesti on pyrittävä käyttämään alkuperäisiä eli ensisijaisia lähteitä. Mikäli ensisijaista lähdettä ei ole saatavilla, voidaan harkinnanvaraisesti viitata toissijaiseen lähteeseen, jossa referoidaan alkuperäisen lähteen tietoja. Tällöin myös lähdeluetteloon merkitään vain tiedot julkaisusta, johon kirjoittaja itse viittaa.

Sutelan (2015, 152) mukaan myös van den Bergin (2010) tutkimuksessa voitiin osoittaa lukiolaisista löytyvän kaksi erilaista ryhmää.

Tekstiviitteissä käytetään nimi-vuosijärjestelmää, jolloin viitteeseen merkitään **tekijän/tekijöiden sukunimi, tekstin ilmestymisvuosi** sekä **sivunumero(t)**. Sivunumeroita käytetään aina, mikäli viittaus on selvästi viitattavan julkaisun tiety(i)lle sivu(i)lle paikannettavissa oleva tieto, esim. taulukko, kuvio, suora lainaus tai selvästi jonkun toisen tekemisiin tai sanomisiin liittyvä tieto. Sivunumerot erotetaan toisistaan ajatusviivalla (–), joka on yhdysviivaa (-) pidempi, esim. 3–5. Viitatessa kokonaisuun teoksiin tai artikkeleihin sivunumeroita ei tarvitse merkitä.

Lähdeviite merkitään sulkujen sisään virkkeen tai kappaleen jälkeen. Virke alkaa isolla alkukirjaimella ja päättyy pisteeseen, huutomerkkiin tai kysymysmerkkiin. Huomaa myös, että kappale ja luku ovat eri asioita. Tekstit (esim. opinnäytetyö) koostuvat yleensä pääluvuista ja alaluvuista. Luvut koostuvat kappaleista.

Yhteen virkkeeseen viitatessa merkitään piste sulkujen ulkopuolelle.

Nuorten ammatinvalintaan liittyvässä ohjauksessa olisi tärkeää tunnistaa suurimmassa ohjaustarpeessa olevat opiskelijat (Meriläinen, Puhakka & Sinkkonen 2015, 46).

Mikäli halutaan korostaa lainattavan ajatuksen esittäjää, viite merkitään tekstiin tekijän/tekijöiden nimen jälkeen.

Mäenpään (2009, 81) mukaan – –

Eskola ja Suoranta (2003, 60) katsovat – –

Viitatessa useampaan virkkeeseen tai koko kappaleeseen merkitään piste normaalisti myös viimeisen virkkeen loppuun. Viittaus merkitään sulkujen sisään omaksi virkkeekseen, jolloin myös viittauksen loppuun, **sulkumerkkien sisään** tulee piste.

Aineiston teemoittelussa on kyse laadullisen aineiston ryhmittelystä erilaisiin aihepiireihin. Ryhmittely antaa mahdollisuuden vertailla tiettyjen teemojen esiintyvyyttä valitussa tutkimusaineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

Useampia kirjoittajia:

- Kun **kirjoittajia on kaksi**, mainitaan viitteessä aina molempien nimet.
- Jos **kirjoittajia on 3–5**, merkitään ensimmäisen kerran lähteeseen viitatessa kaikkien kirjoittajien nimet. Seuraavissa viittauksissa samaan lähteeseen mainitaan ensimmäinen kirjoittaja ja lyhenne ym.: (Meriläinen ym. 2015, 38.)
- Jos **kirjoittajia on 6 tai useampia**, riittää myös ensimmäisellä kerralla merkintä ensimmäinen kirjoittaja sekä lyhenne ym. Varsinaiseen lähdeluetteloon merkitään kuitenkin kaikki kirjoittajat.

Useampiin kirjoittajiin viitatessa kahden viimeisen kirjoittajan nimen välissä käytetään tekstissä ja-sanaa ja suluissa &-merkkiä. Muut kirjoittajat erotetaan toisistaan pilkulla.

Tekstissä (ensimmäinen maininta): Meriläinen, Puhakka ja Sinkkonen (2015, 38) – –

Suluissa (ensimmäinen maininta): – – (Meriläinen, Puhakka & Sinkkonen 2015, 38.)

Viitatessa **useampiin eri tekijöiden julkaisuihin** samassa lähdeviitteessä lähteet luetellaan **aakkosjärjestyksessä** ja niiden väliin merkitään puolipiste: (Eskola & Suoranta 2003, 174; Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

Viitatessa **saman tekijän useampiin julkaisuihin** samassa lähdeviitteessä lähteet luetellaan vanhimmasta uusimpaan **aikajärjestyksessä**. Mikäli julkaisut ovat samalta vuodelta, ne erotetaan toisistaan pienin kirjaimin a, b, c jne.: (Deci & Ryan 1985, 2000, 2002a, 2002b, 2002c.)

Mikäli teoksen **kirjoittajaa ei ole tiedossa**, käytetään viitteessä joko teoksen nimeä tai julkaisijan nimeä, esim. OECD 2015, Euroopan komissio 2012, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, Tilastokeskus 2015. Mikäli julkaisijan nimi on pitkä tai siihen

viitataan tekstissä useita kertoja, voidaan käyttää lyhennettä, esim. OKM 2016. Huomioi kuitenkin yhtenäisyys lähdeviitteen ja lähdeluettelon välillä. Mikäli julkaisijasta on käytetty tekstiviitteessä lyhennettä, käytetään lähdeluettelossa myös lyhennettä ja mainitaan lisäksi julkaisijan koko nimi.

Toimitetussa teoksessa julkaistuun artikkeliin viitatessa lähdeviitteeseen merkitään **artikkelin tekijän/tekijöiden** sukunimi, tekstin ilmestymisvuosi sekä sivunumero(t). Kohdassa lähdeluettelo on ohjeet toimitetussa teoksessa julkaistun artikkelin merkitsemisestä lähdeluetteloon.

Henkilökohtainen tiedonanto. Mikäli puhelimitse, kirjeitse, sähköpostitse tms. saatua tietoa tai luentoa käytetään lähteenä, viite merkitään vain tekstiin, ei lähdeluetteloon. Tekstiviitteeseen merkitään etunimen alkukirjain tai alkukirjaimet, sukunimi ja päivämäärä.

J. Turusen (henkilökohtainen tiedonanto 14.10.2015) mukaan – –

Sulkeissa: (J. Turunen, henkilökohtainen tiedonanto 14.10.2015)

Internet-lähteen tekstiviite merkitään kuten muutkin tekstiviitteet (tekijän/tekijöiden sukunimi, tekstin ilmestymisvuosi ja tarvittaessa sivunumero(t)). Sivunumeroiden merkinnässä käytetään dokumenttiin (esim. pdf) merkittyjä sivuja. Jos tekijää ei ole mainittu, viitataan teoksen tai julkaisijan nimeen. Kohdassa lähdeluettelo on ohjeet Internet-lähteen merkitsemisestä lähdeluetteloon.

Tekstissä: Opetus- ja kulttuuriministeriön (2015, 13) mukaan – –

Suluissa: (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 13.)

Lähdeluettelo

Lähdeluettelon tehtävänä on antaa lukijalle lähteen täsmälliset viitetiedot, joiden avulla hän voi löytää alkuperäisen lähteen. Lähdeluettelosta lukija näkee myös, millaisia lähteitä kirjoittaja on käyttänyt. Lähdeluettelo otsikoidaan sanalla **Lähteet** ja lähteet merkitään **aakkosjärjestykseen (ensimmäisen) kirjoittajan** mukaan. Sukunimet, joissa esiintyy pienellä kirjoitettu etuliite (esim. van) aakkostetaan sukunimen ison kirjaimen mukaan. Lähdeluettelo sijoitetaan työn loppuun ennen liitteitä.

Saman tekijän julkaisut aakkostetaan lähdeluetteloön vanhimmasta uusimpaan julkaisuajankohdan mukaan. **Saman tekijän samana vuonna ilmestyneet julkaisut** aakkostetaan keskenään otsikon mukaan ja erotetaan toisistaan julkaisuvuoteen liitetyin pienin kirjaimin, esim. 2015a, 2015b.

Kirjojen ja artikkelien nimet (sekä suomen- että englanninkieliset) kirjoitetaan lähdeluetteloön pienin kirjaimin alkukirjainta lukuun ottamatta, kuitenkin oikeinkirjoitus huomioiden, esim. Academic freedom in Europe: A preliminary comparative analysis (artikkelin nimi). Saksalaiset substantiivit kirjoitetaan isoin kirjaimin. Lehtien nimissä säilytetään alkuperäinen kirjoitusasu, esim. Higher Education Policy.

Lähteitä ei eritellä, vaan ne merkitään samaan lähdeluetteloön. Mahdolliset tutkimuksen aineistona käytetyt lähteet merkitään kuitenkin erikseen omaan lähdeluetteloonsa.

Nimikkeet sisennetään toiselta riviltä alkaen.

Lähdemerkinnän yleisrakenne on: Kirjoittaja (kuka), aika (milloin), otsikko (mitä) ja julkaisukanava tai julkaisija (missä).

Teos

Ilmoitetaan **kirjoittaja(t), julkaisuvuosi, teoksen nimi (myös alaotsikko), kustantajan kotipaikka** ja **kustantajan nimi** (*ei painopaikan tai painotalon nimeä*). Kustantajasta käytetään mahdollisimman lyhyttä muotoa, esim. Helsinki: Tammi.

Barnett, R. 2011. Being a university. London: Routledge.

Kuula, A. 2014. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Toimitettu teos (kokoomateos)

Aakkostetaan lähdeluetteloön **tekstissä viitatus artikkelin (ensimmäisen) kirjoittajan** mukaan. Huomaa, että teoksen **toimittajan/toimittajien** kohdalla etunimen alkukirjain tai alkukirjaimet kirjoitetaan ennen sukunimeä.

Bourdieu, P. 1986. The forms of capital. Teoksessa J. G. Richardson (toim.) Handbook of theory and research for the sociology of education. New York: Greenwood Press, 241–258.

Helkama, K. & Seppälä, T. 2006. Arvojen muutos Suomessa 1980-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa R. Heiskala & E. Luhtakallio (toim.) Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta? Helsinki: Gaudeamus, 131–155.

Suomennettu teos

Suomentajat merkitään muodossa Suom. V. Raiskila.

Berger, P. L. & Luckmann, T. 2000. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Suom. V. Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.

Sarjajulkaisu, tutkimusraportti

Paikkakuntien ja instituutioiden nimiä ei toisteta, jos ne käyvät muuten ilmi lähdeviittauksesta.

Arajärvi, P. 2006. Sivistykselliset oikeudet ja velvollisuudet. Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja N:o 16.

Tähtinen, J., Laakkonen, E. & Broberg, M. 2011. Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja C:20.

Aikakauslehtiartikkeli

Merkitään **kirjoittaja(t)**, **julkaisuvuosi**, **artikkelin nimi**, **lehden nimi**, **vuosikerta (volyyymi)**, **numero (sulkuihin)** ja artikkelin **sivunumerot**.

Kivinen, O., Hedman, J. & Kaipainen, P. 2012. Koulutusmahdollisuuksien yhdenvertaisuus Suomessa. Eriarvoisuuden uudet ja vanhat muodot. Yhteiskuntapolitiikka 77 (5), 559–566.

(Esimerkissä 77 on lehden vuosikerta ja (5) on vuoden 2012 5. numero.)

Koro-Ljungberg, M. 2005. Tietoteoreettinen validiteettitarkastelu laadullisessa tutkimuksessa. *Kasvatus* 36 (4), 274–284.

Sanomalehtiartikkeli

Kirjoittajatietojen, julkaisuvuoden, artikkelin nimen sekä lehden nimen ja päivämäärän lisäksi mainitaan **lehden osasto**, esim. Helsingin Sanomat, A3.

Katajamäki, H. 2016. Ulkopuolisten valtaa yliopistoissa pitää karsia. Helsingin Sanomat 8.6.2016, Vieraskynä.

Lait ja asetukset

Esim.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Yliopistolaki 24.7.2009/558.

Internet-lähde

Kirjoittajatietojen, julkaisuvuoden ja lähteen nimen lisäksi merkitään **Internet-osoite** sekä **päivämäärä**, jolloin teksti on **luettu**. Mikäli kirjoittajan nimi puuttuu, merkitään lähteeseen dokumentista vastaavan organisaation tai dokumentin nimi (huomaa johdonmukaisuus tekstiviitteen ja lähdeluettelon välillä). Verkkolähteet voidaan esittää myös DOI-tunnisteella (Digital Object Identifier), mutta suositeltavinta on osoitteen merkitseminen niin, että julkaisijan tiedot näkyvät osoitteessa.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf (Luettu 24.6.2016.)

Lähde, joka on hyväksytty julkaistavaksi, mutta ei vielä ilmestynyt

Lähdeluetteloon merkitään julkaisuvuoden sijaan sulkuihin sana painossa.

Ohjeiden laadinnassa on käytetty pohjana seuraavia lähteitä:

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Kasvatus. 2016. Tarkemmat kirjoitusohjeet. Lähdeviitteet ja -luettelo. <https://ktl.jyu.fi/julkaisut/kasvatus/ohjeita-kirjoittajille/tarkemmat-kirjoitusohjeet#4> (Luettu 16.6.2016.)

Turun avoin yliopisto. 2015. Opiskelijan yleisopas lv. 2015–2016. Kasvatustieteelliset aineet. <https://utu.onedu.fi/verkojulkaisut/zine/35/pdf> (Luettu 16.6.2016.)